

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25 Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2013.gada 26.februārī Nr.1-6/3

Latvijas Republikas Satversmes tiesai

Jura Alunāna ielā 1

Rīgā, LV-1010

Par viedokli lietā Nr. 2012-22-0103

Tiesībsarga birojā ir saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneša Ulda Ķīņa 2013.gada 23.janvāra lēmums, kurā tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2012-22-0103 „Par Civilprocesa likuma 567.panta trešās daļas, ciktāl tā neparedz zvērināta tiesu izpildītāja amata atlīdzības segšanu no valsts budžeta gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 107.pantam un Ministru kabineta 2011.gada 30.augusta noteikumu Nr.670 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” 8., 9., 10., 11. un 12.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105.pantam” (turpmāk – lieta Nr.2012-22-0103). Ar šo lēmumu tiesībsargs uzaicināts rakstveidā izteikt viedokli par jautājumiem, kuriem pēc viņa ieskata varētu būt nozīme lietā Nr.2012-22-0103.

Ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto Latvijas Republikas tiesībsarga kompetenci, sniedzu Jums šādu viedokli.

[1] Civilprocesa likuma 567.panta trešā daļa nosaka: „Gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, izpildu darbību veikšanai nepieciešamie izdevumi tiek segti no valsts budžeta līdzekļiem.” 16 zvērināti tiesu izpildītāji – Daina Priedniece, Andžela Klāge, Ilze Mālmeistere, Aelita Triba, Gaida Rutkovska, Sandra Rundele, Sandra Paegle, Valija Baltā, Iveta Kruka, Artis Cerbulis, Zane Filatova, Zane Trasūne, Ilona Kalniņa, Pārsla Bērziņa, Ilze Zēberga, Katrīne Baltaksne (turpmāk – sūdzības iesniedzēji) - uzskata, ka šī norma, ciktāl tā neparedz zvērināta tiesu izpildītāja amata atlīdzības segšanu no valsts budžeta gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk - Satversme) 107.pantam.

Satversmes 107.pants paredz: „Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.” No konstitucionālās sūdzības izriet, ka pēc būtības tiek apstrīdēta Civilprocesa likuma 567.panta trešās daļas atbilstība Satversmes 107.panta vārdiem „Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu”.

Satversmes 107.panta satura izskaidrošanai primāri nozīmīga ir termina „ikviens darbinieks” interpretācija un lietojums, kas ļauj identificēt subjektus, uz kuriem minētās tiesības ir attiecināmas.¹ Algota darba veikšana ir noteikta par būtiskāko kritēriju, kas nosaka, vai persona ir apveltīta ar Satversmes 107.pantā noteiktajām tiesībām, tomēr būtiski, ka nav izslēdzama arī atsevišķu pašnodarbināto personu ietveršana Satversmes 107.panta subjektu lokā, jo īpaši tad, ja tās, neskatoties uz savu tiesisko statusu un darba patstāvīgumu, veic noteiktas funkcijas valsts interesēs, to darbību reglamentē likums un savā darbībā tās ir pielīdzināmas valsts amatpersonām.²

Zvērinātu tiesu izpildītāju profesionālo un korporatīvo darbību regulē Tiesu izpildītāju likums. Saskaņā ar Tiesu izpildītāju likuma 4., 5.pantu zvērināti tiesu izpildītāji ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras pastāv pie apgabaltiesām un pilda tām likumos noteiktos pienākumus. Amata darbībā zvērināti tiesu izpildītāji ir pielīdzināti valsts amatpersonām. Tātad, ievērojot iepriekš minēto, var secināt, ka zvērināti tiesu izpildītāji ietilpst Satversmes 107.panta subjektu lokā.

Tiesu izpildītāju likuma 2.pants nosaka, ka zvērināti tiesu izpildītāji veic tiesu un citu institūciju nolēmumu izpildi, kā arī citas likumā noteiktās darbības. Atbilstoši Tiesu izpildītāju likuma 73.pantam zvērinātam tiesu izpildītājam ir pienākums veikt amata darbības, lai izpildītu šajā pantā noteiktus tiesas un citu institūciju vai amatpersonu nolēmumus – par piedziņu, par prasības nodrošinājumu u.c. Tātad tiesu izpildītāja darbība spriedumu izpildē ir valsts deleģēta funkcija, kuru pildot, zvērinātam tiesu izpildītājam jāveic noteiktas amata darbības.

Var piekrist konstitucionālajā sūdzībā norādītajam, ka zvērināti tiesu izpildītāji kļūst par tiesu izpildītājiem brīvprātīgi, tomēr tie neuzņemas brīvprātīgi veikt amata pienākumus bez atlīdzības. Tiesu izpildītāju likuma 79.pants cita starpā nosaka, ka par katru amata darbību, ko veic zvērināts tiesu izpildītājs, kā arī par sniegto juridisko palīdzību viņam ir tiesības neatkarīgi no valsts nodevas ņemt atlīdzību. Atlīdzības apmēru par zvērināta tiesu izpildītāja amata darbībām nosaka atbilstoši taksei. Vienošanās par amata darbību atlīdzības apmēru, kas atšķiras no takses, ir aizliegta.

Tomēr no apstrīdētās normas – Civilprocesa likuma 567.panta trešās daļas – izriet, ka no valsts budžeta līdzekļiem netiek segta zvērināta tiesu izpildītāja amata atlīdzība gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Tā kā sprieduma izpilde vispārējā gadījumā notiek uz parādnieka rēķina, arī gadījumos, kad zvērināta tiesu izpildītāja lietvedībā nonāk lieta, kurā piedzinējs ir atbrīvots no izpildes izdevumu samaksas, zvērināts tiesu izpildītājs saskaņā ar Civilprocesa likuma 568.panta otro un trešo daļu par sprieduma izpildes izdevumiem sastāda aprēķinu, kuru nosūta gan parādniekam, gan piedzinējam. Aprēķinā cita starpā tiek norādīts, kādā apmērā sprieduma izpildes izdevumi atlīdzināmi tiesu izpildītājam (amata atlīdzība).

Tomēr saskaņā ar konstitucionālajā sūdzībā sniegto informāciju lielākā daļa izpildu lietu (vidēji 85%), kurās piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumiem, nav pabeigtas ar izpildi, proti, tiesu izpildītājs nav varējis piedzīt arī amata atlīdzību.

Turklāt, atbilstoši konstitucionālajā sūdzībā norādītajam, saskaņā ar Civilprocesa likuma 568.panta sesto daļu izdevumus, kas saistīti ar tiesas lēmuma par prasības nodrošināšanu vai pagaidu aizsardzības līdzekļa noteikšanu izpildi, sedz prasītājs. Ja prasītājs (piedzinējs) no šo izdevumu samaksas ir atbrīvots, tad tie netiek segti vispār. Līdz ar to pastāv gadījumi, kad zvērinātam tiesu izpildītājam nav pat teorētiskas iespējas

¹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011, 504.lpp.

² Turpat, 505.,506.lpp.

saņemt atlīdzību.

Ievērojot minēto, no apstrīdētās normas izriet, ka noteiktos gadījumos zvērināti tiesu izpildītāji veic darbu, par kuru tie nesaņem atlīdzību.

Saeima atbildes rakstā ir norādījusi, ka zvērinātu tiesu izpildītāju atlīdzība būtu aprēķināma kopumā, ņemot vērā visus ienākumus, kas gūti profesionālās darbības laikā, nevis atsevišķi par katru veicamo darbību. Tāpat no Saeimas atbildes raksta izriet, ka Saeimas ieskatā zvērinātu tiesas izpildītāju atlīdzības jautājums būtu salīdzināms ar tiesnešu atlīdzības jautājumu, par kuru Satversmes tiesa atzinusi, ka tiesneša atlīdzību veido ne vien darba samaksa, bet arī citas sociālas un finansiālas garantijas.

Vērtējot šo argumentu, tiesībsargs vēlas uzsvērt, ka tiesnešu sociālās garantijas nav salīdzināmas ar zvērinātu tiesu izpildītāju sociālajām garantijām. Zvērinātiem tiesu izpildītājiem nav paredzēts tāds sociālo garantiju apjoms kā tiesnešiem, piemēram, zvērinātiem tiesu izpildītājiem nav izdienas pensijas, tiem pašiem ir pienākums apdrošināt savas darbības risku (*sk. Tiesu izpildītāju likuma IV sadaļu*), nodrošināt savas kvalifikācijas celšanu, lai ne retāk kā reizi piecos gados varētu nokārtot kvalifikācijas eksāmenu (*Tiesu izpildītāju likuma 32.¹ pants*), maksāt nodokļus (*Tiesu izpildītāja 141.pants*). Tāpat zvērinātam tiesu izpildītājam no savas amata atlīdzības jāsedz biroja uzturēšanas izmaksas.

Ievērojot visu iepriekš minēto, secināms, ka zvērinātiem tiesu izpildītājiem Satversmes 107.pantā noteiktās tiesības uz veiktajam darbam atbilstošu darba samaksu ir ierobežotas. Šīs tiesības var ierobežot tikai tad, ja ierobežojums ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas atbilst samērīguma principam.

Lietā nepastāv strīds par to, ka ierobežojums ir noteikts ar likumu. Tomēr ne no likumprojekta anotācijām, ne Saeimas sēžu stenogrammām nav izsecināms leģitīms mērķis zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības nenodrošināšanai no valsts budžeta līdzekļiem, gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no izpildes izdevumu samaksas. Arī Saeima atbildes rakstā nav norādījusi apstrīdētās normas leģitīmo mērķi.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, sniedzu viedokli, ka Civilprocesa likuma 567.panta trešā daļa, ciktāl tā neparedz zvērināta tiesu izpildītāja amata atlīdzības segšanu no valsts budžeta gadījumos, kad piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, neatbilst Satversmes 107.pantam.

[2] Tāpat konstitucionālās sūdzības iesniedzēji uzskata, ka Ministru kabineta 2011.gada 30.augusta noteikumu Nr.670 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr.670) 8., 9., 10., 11. un 12.punkts neatbilst Satversmes 105.pantam.

Satversmes 105.pants paredz: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Noteikumu Nr.670 8.-12.punkts nosaka, ka gadījumos, ja piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas, izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus Tieslietu ministrija sedz no ministrijai šim mērķim paredzētā finansējuma, reizi mēnesī šajos noteikumos noteiktajā kārtībā un apmērā izmaksājot zvērinātam tiesu izpildītājam kompensāciju par katru zvērināta tiesu izpildītāja iecirkni, kurā tas pastāvīgi veic amata pienākumus. Izmaksātā kompensācija ir atkarīga no zvērināta tiesu izpildītāja darba apjoma un valsts budžetā šim mērķim paredzēto līdzekļu apjoma.

Saskaņā ar konstitucionālajā sūdzībā norādītajiem aprēķiniem minimālais teorētiski iespējamais izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmērs ir Ls

7,81, savukārt pašreizējā budžeta ietvaros saskaņā ar Noteikumiem Nr.670 piešķirtā kompensācija ir aptuveni viens lats par vienu izpildu lietu.

Ministru kabineta noteikumu projekta „Noteikumi par zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības taksēm” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (turpmāk – Noteikumu Nr.670 anotācija) norādīts, ka finansējuma izmaksa pēc kompensācijas principa izvēlēta gan ierobežoto budžeta līdzekļu dēļ, gan ar mērķi nodrošināt taisnīgu līdzekļu sadali starp zvērinātiem tiesu izpildītājiem. Savukārt Ministru kabineta atbildes rakstā norādīts, ka valsts atbilstoši savām budžeta iespējām šobrīd ir radusi finansējumu, lai vismaz daļēji kompensētu izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus, attiecīgi valsts finansējumu izmaksājot noteikumos Nr.670 noteiktajā apjomā un kārtībā.

Izvērtējot iepriekš minēto, var secināt, ka Noteikumos Nr.670 nostiprinātās tiesu izpildītāju amata atlīdzības finansēšanas kārtības lietās, kurās piedzinējs ir atbrīvots no spriedumu izpildes izdevumu samaksas, mērķis nav pilnībā atlīdzināt zvērinātam tiesu izpildītājam izpildu darbību veikšanai nepieciešamos izdevumus, bet gan tikai daļēji tos kompensēt, radot situāciju, kurā pārējos ar tiesas sprieduma izpildi saistītos izdevumus zvērināts tiesu izpildītājs ir spiests segt no saviem ienākumiem. Vienlaikus būtiski, ka zvērinātiem tiesu izpildītājiem nav tiesību atteikties pieņemt izpildei izpildu dokumentu, kas saskaņā ar Civilprocesa likuma noteikumiem piekrīt viņa iecirknim (*Tiesu izpildītāju likuma 71.pants*), tāpat zvērinātam tiesu izpildītājam nav tiesību nepamatoti atteikties pildīt likumā noteiktos pienākumus (*Tiesu izpildītāju likuma 73. un 74.pants*).

Līdz ar to šāda kārtība zvērinātiem tiesu izpildītājiem ierobežo Satversmes 105.pantā nostiprinātās tiesības uz īpašumu.

Satversmes tiesas spriedumos ir nostiprināta atziņa, ka tiesības uz īpašumu demokrātiskā un tiesiskā valstī nav absolūtas. Īpašuma tiesības var ierobežot, bet ir jāpārbauda, vai ierobežojums ir attaisnojams, proti, vai tas ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un vai tas ir samērīgs.

Satversmes 105.panta trešajā daļā ietvertie vārdi „saskaņā ar likumu” nozīmē to, ka īpašuma tiesības var tikt ierobežotas ne vien ar likumu, bet arī uz likuma pamata. Noteikumi Nr.670 ir izdoti saskaņā ar Civilprocesa likuma 567.panta ceturto daļu un 620.¹⁰ panta otro daļu.

Izvērtējot Noteikumu Nr.670 anotāciju, secināms, ka Noteikumu Nr.670 galvenais mērķis ir valsts budžeta līdzekļu taupīšana, kā arī taisnīga līdzekļu sadale starp zvērinātiem tiesu izpildītājiem.³

Vairākos Satversmes tiesas spriedumos ir secināts, ka Latvijas valsts ekonomiskās lejupslīdes laikā bija spiesta būtiski samazināt budžeta izdevumus, un sabiedrības labklājības nodrošināšana un aizsardzība, kā arī citu personu tiesību aizsardzība, kas tādā veidā panākta, ir atzīstama par leģitīmu mērķi. Tomēr būtiski, ka Noteikumu Nr.670 normas pieņemtas 2011.gada 30.augustā un stājās spēkā 2011.gada 2.septembrī – laikā, kad Latvija piedzīvoja ekonomisku augšupeju.

Ekonomiskās lejupslīdes laikā pastāvēja cits normatīvais regulējums, kas noteica, kādā apmērā un kārtībā zvērinātiem tiesu izpildītājiem sedzami izpildu lietas ietvaros radušies izdevumi, proti, to noteica Ministru kabineta 2004.gada 1.jūnija noteikumi Nr.510 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un maksāšanas kārtību”. Jānorāda, ka neskatoties uz šajos noteikumos ietvertā finansēšanas modeļa trūkumiem, kuri norādīti arī anotācijā, tiem zvērinātiem tiesu izpildītājiem, kas saskaņā ar šo noteikumu regulējumu izmantoja iespēju vērsties Tieslietu ministrijā ar lūgumu nodrošināt ar sprieduma izpildi saistītos izdevumu samaksu, bija iespēja šos

³ Sk. Ministru kabineta noteikumu projekta „Noteikumi par zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības taksēm” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojuma 4.punkta 2.rindkopu. Pieejams: www.mk.gov.lv

izdevumus atgūt pilnībā.

Tāpat tiesībsargs piekrīt konstitucionālajā sūdzībā minētajam, ka sasniegt šo mērķi - taupīt valsts budžeta līdzekļus - būtu iespējams, izmantojot citus saudzīgākus līdzekļus, cita starpā nodrošinot to, ka zvērinātu tiesu izpildītāji ir iekļauti to institūciju un amatpersonu vidū, kam valsts deleģētu funkciju izpildei informācija no valsts nozīmes publiskajiem reģistriem vienmēr ir pieejama bez maksas.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, sniedzu viedokli, ka Ministru kabineta 2011.gada 30.augusta noteikumu Nr.670 „Noteikumi par izpildu darbību veikšanai nepieciešamo izdevumu apmēru un to maksāšanas kārtību” 8., 9., 10., 11. un 12.punkts neatbilst Satversmes 105.pantam.

[3] Kā atbildes rakstā norāda Saeima, apstrīdētā Civilprocesa likuma norma ir pieņemta gandrīz pirms desmit gadiem, proti, pieņemta 2003.gada 19.jūnijā un spēkā stājusies 2003.gada 24.jūlijā. Savukārt apstrīdētās Noteikumu Nr.670 normas pieņemtas 2011.gada 30.augustā un stājās spēkā 2011.gada 2.septembrī. Sūdzības iesniedzēji sakarā ar apstrīdētajām normām Satversmes tiesā vērsušies 2012.gada 18.oktobrī.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtā daļa paredz, ka konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās. Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.

Gan Saeima, gan Ministru kabinets atbildes rakstā norāda, ka Satversmes tiesai būtu jāvērtē Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteiktā termiņa konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ievērošana. Saeima uzskata, ka apstrīdētā Civilprocesa likuma norma pieteikuma iesniedzēju pamattiesības aizskārusi brīdī, kad tie kļuvuši par zvērinātiem tiesu izpildītājiem un to lietvedībā nonākusi pirmā izpildu lieta, kurā piedzinējs atbrīvots no sprieduma izpildes samaksas. Savukārt Ministru kabineta atbildes rakstā uzsvērts, ka apstrīdētās Noteikumu Nr.670 normas attiecībā uz visiem iesniedzējiem tiek piemērotas jau ilgāk nekā sešus mēnešus.

Tomēr tiesībsarga ieskatā apstrīdēto normu radītais zvērinātu tiesu izpildītāju pamattiesību aizskārums turpinās visu laiku – ar katras nākamās tādas izpildu lietas nonākšanu zvērinātu tiesu izpildītāju lietvedībā, kurā piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas. Līdz ar to Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktais 6 mēnešu termiņš būtu skaitāms no dienas, kad zvērinātu tiesu izpildītāju lietvedībā nonākusi nevis pirmā, bet gan pēdējā lieta, kurā piedzinējs ir atbrīvots no sprieduma izpildes izdevumu samaksas.

Tiesībsargs

J.Jansons